

ARAŞTIRMA

HEMŞİRELERİN İŞİTME ENGELLİ BİREYLERE YÖNELİK TUTUMLARININ BELİRLENMESİ*

Ferya ÇELİK** Nurten TERKEŞ*** Emine USLULAR****

Özlem ŞAHİN**** Latif SAVAŞ**** Ayşe KARATEKE****

Gülzade DUYGUN**** Hilal KAHRAMAN****

Alınış Tarihi: 10.08.2017

Kabul Tarihi: 23.12.2017

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı bir üniversite hastanesinde çalışan hemşirelerin işitme engelli bireylere yönelik tutumlarını belirlemektir.

Yöntem: Bu çalışma Akdeniz Üniversitesi Hastanesinin dahili birimlerinde çalışan hemşirelerle Ocak 2017'de yapılmıştır. Çalışmanın örneklemini çalışmaya katılmayı kabul eden 106 hemşire oluşturmuştur. Çalışmanın verileri "Kişisel Bilgi Formu" ve "Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği" kullanılarak elde edilmiştir. Verilerin istatistiksel analizi SPSS 23.0 paket programı kullanılarak yapılmıştır.

Bulgular: Çalışmaya katılan hemşirelerin çoğunluğunu pediatri ve kardiyoloji kliniklerinde çalışan hemşireler oluşturmuştur. Hemşirelerin yaş ortalaması yaş ortalamaları 31.43 ± 6.55 'tir, %92.5'i kadındır. Hemşirelerin hiçbiri işaret dili bilmemektedir. Hemşirelerin % 47.4'ü işitme engelli bireyle iletişim kuramadığı için üzüldüğünü belirtmişlerdir. Hemşirelerin %75.5'i en az bir kere işitme engelli bir bireye bakım vermiştir. Engelli bir arkadaşına sahip olmayan hemşirelerin engelli bireylere yönelik tutumları engelli bir arkadaşı olan hemşirelerin tutumlarından daha iyidir. Kardiyoloji kliniğinde çalışan hemşirelerin işitme engelli bireylere yönelik tutumları diğer kliniklerde çalışan hemşirelere göre daha olumludur ($p < 0.05$).

Sonuç: İşitme engelli bireylerle iletişim kurabilmek için hemşirelere yönelik olarak hazırlanan etkin eğitim programları gereklidir.

Anahtar Kelimeler: Tutum; Hemşirelik Bakımı; İşitme Engelli Birey, Hemşirelik.

ABSTRACT

Determination of Nurses' Attitudes Towards Deaf People

Aim: The aim of this study was to determine the attitudes towards deaf person of nurses working in a University Hospital.

Method: The study was carried out with nurses working at Akdeniz University Hospital Internal disease clinics in January 2017. The sample of the study consisted of 106 nurses who agreed to participate in the study. The data of the study were collected by using personal information form prepared after literature reviewed by the researchers and Attitudes Towards Disabled Person Scale. Statistical analyses were carried out by using SPSS(Statistical Programme for Social Sciences Version) 23.0.

Results: The majority of nurses participating in the study was working in pediatrics and cardiology clinics. The average age of the nurses was 31.43 years ± 6.55 (min: 21, max: 52), 92.5% were female. None of these nurses knew sign language. 47.4% of these nurses stated that being sad because they could not communicate with deaf person. 75.5% of these nurses was to looked after with deaf person at least once. The attitudes of nurses who do not have a disabled friend was better than those who have a disabled friend. The attitudes of cardiology nurses better than from the others ($p < 0.05$).

Conclusions: Effective education programmes prepared for nurses is needed for could be communicated appropriately with deaf person.

Keywords: Attitude, Nursing Care; Deaf Person, Nursing

* 26-28 Nisan 2017 tarihinde İstanbul'da düzenlenen 16. Ulusal Hemşirelik Öğrencileri Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

**Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi İç Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı (Araş. Gör.) E-posta: feryacelik@gmail.com ORCID ID: 0000-0002-2473-192X (Sorumlu yazar)

***Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi İç Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı (Araş. Gör.) E-posta: nurterterkes@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-1644-8382

**** Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi (Öğrenci Hemşire)

GİRİŞ

Engellilik; doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık veya kaza sonucu bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle normal yaşamın gereklerine uyamama, korunma, bakım, rehabilitasyon ve danışmanlık hizmetlerine ihtiyaç duyma durumudur (Gönenler 2010). Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK)'nun 2010 yılında yayınladığı raporda Türkiye nüfusunun % 12.29'unu engellilerin oluşturduğu, engelli olanların % 41'inin okuma yazma bilmediği, % 14'ünün işgücüne katıldığı ve çalışan engellilerin de % 69'unun Sosyal Güvenlik Kurumu'na kayıtlı olduğu belirtilmektedir (TUİK 2010).

Engelli bireylerin toplumla bütünleşmelerini engelleyen olumsuz tutumlarla mücadele ettikleri belirtilmektedir (Daruwalla and Darcy 2005). Engelli bireylere yönelik olumsuz tutumlar engelli bireylerin toplumsal hizmetlerden yararlanmalarını engellemekte, özellikle sağlık hizmetlerinde çalışan profesyoneller olumsuz tutumları nedeniyle engelli bireylere sınırlı hizmet sunabilmekte ya da hizmetlerin kalitesi yeterli olmayabilmektedir (Sarı, Bektaş ve Altıparmak 2010). İşitme kaybı dünyada en yaygın olarak görülen engel türlerinden birisidir. Steven ve arkadaşlarının yaptığı çalışma sonucuna göre, 15 yaş altındaki çocuklarda % 1.2 (%0.8-1.8), 15 yaş üstü kadınlarda % 9.8 (%7.7-13.2) ve 15 yaş üstü erkeklerde % 12.2 (%9.7-16.2) oranında orta ve ileri düzeyde işitme engeli olduğu belirtilmektedir (Stevens, Flaxman, Brunskill, Mascarenhas, Mathers and Finucane 2011). İşitme engelli bireylerin sayısı toplum nüfusunda oldukça önemli bir orana sahiptir. TUİK'in 2010 yılındaki raporuna göre ülkemizdeki tüm engelli bireylerin %5.9'unu işitme engelli bireyler oluşturmaktadır. Bu bireylerin %57.5'ini erkekler oluşturmaktadır. İşitme engeli olan bireylerin %31.6'sının okuma bilmediği belirtilmektedir. Türkiye'de doğuştan işitme engelli olan bireylerin %29.49, sonradan işitme engelli olan bireylerin %67.10, bilinmeyen nedenlerle işitme engeli bulunan bireylerin %3.41 oranında olduğu belirtilmektedir (TUİK 2010).

Hemşirelik mesleği bireylerle iletişime dayalı bir sağlık disiplindir. Sağlıklı bir iletişim için bireyin ne söylediği kadar karşı tarafın ne duyduğu da oldukça önemlidir. Sağlığı desteklemede önemli bir rol üstlenen hemşirelerin öncelikle engellileri iyi tanımaları,

onlara yardım etme konusunda gerekli bilgi ve becerileri kazanmaları ve empati becerilerini geliştirerek gerek hastalara karşı gerekse çevrelerine olumlu tutum geliştirme konusunda örnek olmaları engellilerin sağlığa adaptasyonunu artıracaktır. Engellilerin %80'inin kronik hastalığı sahip olduğu belirtilmektedir. Bu noktada engellilerin hastalıklarına bağlı sorunlarına çözüm bularak kendilerine yetebilmelerinde, sosyal yaşama katılımlarında ve huzurlu olmalarının sağlanmasında hemşirelerin rolü ön plana çıkmaktadır. (Yağcı, Cavlak ve Şahin 2004). Ancak hemşirelerin işitme engelli bireylere bakım verirken iletişim kurmakta zorlandığı, işitme engelli bireylerin gereksinimlerini anlatamadıkları belirtilmektedir (Margellos-Anast, Estarziau and Kaufman 2006; Levine 2014). İşitme engelli bireye bakım verirken iletişim kuramamanın oluşturduğu engel bakımın fizyolojik olarak eksik kalmasına, birey ve hemşirenin birbirine karşı ifadesizliği sonucu manevi, iyileştirici iletişimin kurulamamasına neden olmaktadır (Hemsley, Sigafoos, Balandin, Forbes, Taylor and Green 2001; Margellos-Anast, Estarziau and Kaufman 2006; Levine, 2014).

Yapılan literatür taraması sonucunda hemşirelerin işitme engelli bireylere yönelik tutumlarını inceleyen çalışmalara ülkemizde rastlanmamıştır. Bu araştırma hemşirelerin işitme engelli bireylere yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla planlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Türü ve Yapıldığı Yer: Bu araştırma, Akdeniz Üniversitesi Hastanesi'nin dahili birimlerinde çalışan hemşirelerin işitme engellilere yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak planlanmıştır. Araştırma verilerinin toplanması sırasında araştırmacıların dahili birimlerde klinik uygulama yapıyor olması araştırmanın yerinin dahili birimler olarak planlanmasında yönlendirici olmuştur.

Evren ve Örneklem: Araştırmanın evrenini, Akdeniz Üniversitesi Hastanesi dahili birimlerinde çalışan 152 hemşire oluşturmıştır. Araştırmanın örneklemi, Akdeniz Üniversitesi Hastanesi dahili birimlerinde en az 6 aydır çalışan ve çalışmaya katılmayı kabul eden 106 hemşire alınmıştır.

Veri Toplama Araçları: Veri toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından yapılan literatür araştırması sonrasında hazırlanan,

sosyodemografik özellikleri belirlemeye yönelik sorulardan oluşan “Kişisel Bilgi Formu” (Alves Machado, Aragão Machado, Almeida de Figueiredo, Tonini, Sousa de Miranda, Moraes Bueno de Oliveira 2013; Adib- Hajbagherya and Rezaei- Shavsavarloo 2015; Velonaki, Kampouroglou, Velonaki, Dimakopoulou, Sourtzi, and Kalokerinou 2015) ve geçerlik-güvenirligi Özyürek (2006) tarafından yapılmış olan “Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği (YEKYTÖ)” kullanılmıştır. Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği’ni kullanmak için gerekli izin yazardan e-posta yoluyla alınmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Kişisel Bilgi Formu yapılan literatür taramasından sonra araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur. Form toplam 14 tane çoktan seçmeli sorudan ve iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm hemşirelerin tanıtıcı bilgileri başlığı altında beş sorudan, ikinci bölüm hemşirelerin engelli bireyle karşılaşma durumu başlığı altında dokuz sorudan oluşmaktadır (Alves Machado, Aragão Machado, Almeida de Figueiredo, Tonini, Sousa de Miranda, Moraes Bueno de Oliveira 2013; Adib- Hajbagherya and Rezaei- Shavsavarloo 2015; Velonaki, Kampouroglou, Velonaki, Dimakopoulou, Sourtzi, and Kalokerinou 2015).

Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği (YEKYTÖ): Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği, Yuker ve arkadaşları tarafından engelli bireylere yönelik olumlu ve olumsuz tutumları değerlendirmek için 1970 yılında geliştirilmiştir (Yuker et al., 1970). Ölçeğin geçerlik-güvenirlilik çalışması Özyürek tarafından yapılmıştır. Ölçek engel gruplarını özel olarak ayırmamaktadır. Ölçek yetersizliğin herhangi bir alanından etkilenmiş kişilere yönelik tutumları ölçmektedir (Özyürek 2006). Ölçek 20 maddeden oluşmaktadır ve 6’lı likert şeklinde hazırlanmıştır. Ölçek maddeleri +3 tamamen katılıyorum ve -3 kesinlikle katılmıyorum aralığında puanlanmaktadır. Ölçekteki 2, 5, 6, 11 ve 12. maddeler ters puanlanmaktadır. Tüm maddeler işaretleri dikkate alınarak toplandıktan sonra, negatif değerleri ortadan kaldırmak amacıyla +60 eklenerek toplam puan elde edilmektedir. Ölçekten alınacak en yüksek puan 120’dir. Ölçekten alınan yüksek puan engelli kişilerin, engelli olmayan kişilerle benzer şekilde algılandığını; düşük puan ise, engelli kişilerin engelli olmayan kişilerden farklı algılandığını göstermektedir. Ölçeğin Cronbach alfa güvenirlilik katsayısı .67-.83, test-tekrar test

güvenirlilik katsayısı .76 olarak saptanmıştır (Özyürek 2006; Akbuğa ve Gürsel 2007).

Verilerin Toplanması: Veri toplama formları, dahili birimlerde çalışan hemşirelerin çalışma günlerinde ve işlerini engellemeyecek saat aralıklarında yüz yüze görüşme tekniği ile 1 Ocak 2017-15 Şubat 2017 tarihleri arasında toplanmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi: Verilerin analizinde Akdeniz Üniversitesi’nin lisanslı SPSS 23. 0 paket programı kullanılmıştır. Sosyo demografik özellikler sayı, yüzde, standart sapma kullanılarak değerlendirilmiştir. Bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin belirlenmesinde kullanılacak testlere değişkenlerin normal dağılım/dağılmama durumları değerlendirildikten sonra karar verilmiştir. Normal dağılım durumunda parametrik testlerden t Testi, One-Way ANOVA testi, normal dağılıma uymayan durumlarda parametrik olmayan testlerden Mann Whitney U Testi, Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır. Sonuçlar 95% güven aralığında, anlamlılık $p<0.05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Etik ve Yasal Yönleri: Araştırmanın Akdeniz Üniversitesi Hastanesi Dahili Birimler kliniklerinde çalışan hemşireler ile gerçekleştirilebilmesi için ilgili birimlerin yazılı izni ile Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu’ndan etik kurul izni alınmıştır. Araştırmaya katılmayı kabul eden hemşirelere araştırma konusunda bilgilendirme yapılmış, “Bilgilendirilmiş Onam Formu” kullanılarak yazılı ve sözlü izinleri alınmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Hemşirelerin işitme engelli bireylere yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada bulgular; hemşirelerin kişisel özelliklerine göre dağılımı, hemşirelerin engelli bireyle karşılaşma durumlarına göre dağılımı, YEKYTÖ’nin ortalama puan, standart sapma ve Cronbach alfa değeri, hemşirelerin tanıtıcı özelliklerine göre YEKYTÖ’nden aldıkları puan ortalamaları olmak üzere dört bölüm şeklinde sunulmuştur.

Araştırmaya katılan hemşirelerin, %92.5’inin kadın olduğu, %50.9’unun 21-30 yaş aralığında olduğu, %57.5’inin evli olduğu, %78.3’ünün mezuniyet derecesinin lisans düzeyinde olduğu, meslekte çalışma süreleri 1-5 yıl arasında ve 10 yılın üzerinde olanlarının oranlarının eşit olduğu (%37.7) bulunmuştur. Hemşirelerin 24’ü pediatri kliniğinde, 21’i kardiyoloji kliniğinde, 10’u onkoloji kliniğinde, 8’i endokrinoloji kliniğinde, 8’i gastroenteroloji

kliniğinde, 8'i kemoterapi ünitesinde, 7'si dermatoloji kliniğinde, 7'si göğüs hastalıkları kliniğinde, 6'sı nöroloji kliniğinde, 6'sı nefroloji kliniğinde, 1'i fizik tedavi ve rehabilitasyon kliniğinde çalışmaktadır (Tablo 1).

Uluslararası göç, günümüzde oldukça önemli bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Siyasi istikrarsızlık, insan hakları ihlali, baskıcı rejimler, iç savaşlar, etnik çatışmalar, iş gücü talebinin azlığı, ekonomik sıkıntılar, coğrafi koşulların yetersizliği ve can güvenliği korkusundan kaçan insanlar daha iyi yaşam koşullarına sahip olabilmek amacıyla ucuz iş gücüne ihtiyaç duyan batı ülkelerine yönelmektedirler (Deniz 2014).

İnsanların geçici ya da kalıcı olarak bir bölgeden diğerine taşınmaları anlamına gelen göç, toplumsal kültürü etkileyen önemli etmenlerden biri haline gelmiştir. Göç hem bireysel hem de toplumsal açıdan birçok boyut içermektedir. Toplumsal var oluşun tüm dinamiklerini etkilediği gibi kendi karmaşık dinamiklerini de geliştirmektedir (Catles ve Miller 2008). Neredeyse insanlık tarihi kadar eski olan göç olgusu ülkelerin sosyal, kültürel, ekonomik ve politik yapılarını etkilemektedir (Mutluer 2003; Castles ve Miller 2008). Göçün iki ana karakteri vardır. Birincisi göç eden kesim açısından sonuçları, diğeri ise göç edilen yerdeki toplum açısından sonuçlarıdır. Toplumsal uyum süreci her iki kesimi de etkilemektedir. Göçmenlerin göç ettikleri topluma uyumu ve göç alan yerdeki toplumun kabullenme süreci açısından önemli siyasi ekonomik ve toplumsal sorunları içinde barındırmaktadır (Sezgin ve ark. 2016; Güllüpnar 2010; Deniz, 2009). Sorunların çözümüne yönelik uluslararası kuruluşlar ve devletlerin girişimiyle evrensel sözleşmeler imzalanmıştır. Bunlardan en önemlileri, mültecilerin hukuki statülerini belirleyen ve aynı zamanda mülteci haklarını düzenleyen 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü'dür (BMMYK, 1998). Türkiye her iki sözleşmeyi imzalayan taraf ülkelerdendir. Ayrıca ikili anlaşmalarla da ülkemize yabancı uyruklu öğrenciler geldiği gibi bireysel olarak kendi olanaklarıyla gelen öğrenciler de mevcuttur.

Tüm dünyada ve özellikle ülkemizde hızla artan göçmen, mülteci ve sığınmacı sayısı ile birlikte üniversitelerdeki yabancı öğrenci sayısı da hızla artmaktadır (YÖK 2016). Sayıları hızla artan öğrenciler, dil, akademik, sosyal, kültürel

ve ekonomik anlamda birçok problemle karşı karşıya kalmaktadırlar. Toplumsal rol ve kurallara uyum sağlamak ve toplumun beklentilerine cevap vermek noktasında önemli bir dönemde bulunan yabancı öğrenciler, bu dönemde bazı uyum güçlükleri yaşayabilmektedir. Üniversite öğrenimleri sırasında aile ve çevreleri tarafından aktarılmış değerleri yeni yaşamlarıyla bağdaştırmaya çalışırlar. Bu dönemde aynı yaştaki kişilerin etkileşimlerinin artması neticesinde arkadaş çevresi ile olan ilişkiler önem kazanmaktadır (Günay 2014). Gençler, üniversite öğrenimi döneminde bir grubun üyesi olma, meslek sahibi olarak geleceğe yön verme, yeni bir şehre ve yeni bir çevreye uyum sağlama gibi farklı problemlerle mücadele etmek zorunda kalmaktadır (Sezgin ark. 2016).

Farklı bir ülkede bulunmanın yarattığı zihinsel ve duygusal rahatsızlıklardan kaynaklanan ve kültür şoku kuramı ile ifade edilen gerilim, bu durumda kalan gençlerde yalnızlık, kaygı gibi karmaşık duygulara neden olmaktadır (Forbest-Mewett, Sawyer 2016). Yabancı bir ülkede ya da çevrede yaşamının psikolojik etkilerini açıklayan bu kurama göre kültürel farklar bireyin uyum gücünü çekmesine neden olmaktadır (Sezgin ve ark. 2016; Günay 2014).

Çalışmaya katılan hemşirelerin %87.7'sinin ailesinde fiziksel veya ruhsal engeli olan birey bulunmamaktadır. Hemşirelerin %15.4'ünün ailesinde işitme engelli birey bulunmaktadır. Hemşirelerin %88.7'si engelli bir bireyle aynı evi paylaşmamaktadır. Hemşirelerin %67.0'sinin engelli bir arkadaşı bulunmamaktadır. Araştırmaya katılan hemşirelerin tamamı işaret dili bilmediklerini ifade etmişlerdir. Adib- Hajbaghery ve Rezaei- Shamsavarloo (2015) hemşirelik öğrencileriyle yaptıkları çalışmada örnekleme oluşturan öğrencilerin hiçbirinin işaret dilini bilmediğini belirtmiştir. Çalışmamızda hemşirelerin %75.5'i mesleği süresince en az bir kez işitme engelli bir bireyle karşılaştığını, bu bireylere bakım verdiğini ifade etmiştir. Hemşireler işitme engelli bireyle karşılaştıklarında istem edilen tedaviyi uyguladıklarını (%53.1), işitme engelli bireylerle iletişim kuramadıkları için üzüldüklerini (%47.4) belirtmişlerdir. (Tablo 2).

Tablo 1. Hemşirelerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı (N=106)

Sosyo-Demografik Özellikler		N	(%)
Cinsiyet	Kadın	98	92.5
	Erkek	8	7.5
Yaş ($\bar{X} \pm SS$)		31.43±6.55	
	21-30	54	50.9
	31-40	44	41.5
	41-52	8	7.5
Medeni durum	Evli	61	57.5
	Bekar	45	42.5
Eğitim durumu	Sağlık meslek lisesi	6	5.7
	Üniversite	83	78.3
	Lisansüstü	17	16
Meslekteki çalışma süresi	1 yıldan az	3	2.8
	1-5 yıl	40	37.7
	6-10 yıl	23	21.7
	10 yıldan fazla	40	37.7
Şuan çalıştığı birim	Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları	24	22.6
	Kardiyoloji	21	19.8
	Dermatoloji	7	6.6
	Endokrinoloji	8	7.5
	Onkoloji	10	9.4
	Göğüs hastalıkları	7	6.6
	Nöroloji	6	5.7
	Gastroenteroloji	8	7.5
	Nefroloji	6	5.7
	FTR	1	0.9
	Kemoterapi ünitesi	8	7.5

Hemşirelerle yapılan bir çalışmada örneklemin %43'ünün işitme engelli bireye bakım verdiği belirtilmektedir. Aynı çalışmada hemşirelerin tamamı işaret dili bilmediğini, hemşireler işitme engelli bireyle karşılaştıkları zaman mimiklerini kullandıklarını, dudak okumaya çalıştıklarını, yazarak veya çizerek iletişim kurmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir (Alves Machado, Aragão Machado, Almeida de Figueiredo, Tonini, Sousa de Miranda, Moraes Bueno de Oliveira 2013). Literatürde sağlık profesyonellerinin işitme engelli bireylerle iletişim kurarken en sık kullandıkları yöntemlerin dudak okuma, jest ve mimiklerden yararlanma, yazı veya resim olduğu belirtilmektedir (Pendergrass, Nemeth, Newman, Jenkins, Jones, 2017). Hemşirelik ve ebelik öğrencileriyle yapılan bir çalışmada öğrencilerin çoğunun işitme engelli bireyle iletişim kurmak

için gerekli bilgi düzeylerinin oldukça düşük olduğu belirtilmektedir (Adib-Hajbaghery and Rezaei-Shahsavarloo 2014). Akademisyen hemşirelerle yapılan bir çalışmada faktörün işaret dilinin bilinmiyor ya da çok az biliniyor olmasının işitme engelli bireylerle iletişim kurmaya engel olan temel faktör olduğu belirtilmiştir (Pendergrass, Nemeth, Newman, Jenkins, Jones, 2017). İşitme engelli bireyler tedavi ve sağlık bakım hizmeti almak için sağlık kurumlarına başvurduğu, bu bireylerin sağlık hizmeti alırken iletişim kurmada yaşadıkları güçlüklerden dolayı çeşitli sorunlarla karşılaştığı belirtilmektedir (Chaveiro, Porto, Barbosa 2009; Kuenburg, Fellingner, Fellingner 2016). Bahsedilen çalışmaların ortak sonuçlarının hemşirelerin işaret dilini bilmedikleri, hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin işitme engelli bireyle iletişim kurmada zorlandıkları yönünde olduğu

görülmektedir. Literatürde hemşire ve işitme engelli bireyler arasındaki iletişim engellerini ortadan kaldırmak için gerekli eğitimlerin yapılması gerektiği (Hemsley, Balandin, Worrall 2011; Adib-Hajbaghery and Rezaei-Shahsavarloo 2014; Shuler, Mistler, Torrey, Depukat 2017), işitme engelli bireylere bakım verirken daha özenli olması ve hemşirelerin yeterliliklerinin eğitimlerle artırılmasının yararlı olacağı belirtilmektedir (Kuenburg, Fellingner,

Fellinger 2016). Literatürde işitme engelli bireyle iletişimi kolaylaştırmak için hemşirelik öğrencilerine verilen simülasyon temelli eğitimin yararlı olduğu ve iki grup arasındaki iletişimi kolaylaştırdığı belirtilmiştir (Yuksel ve Unver 2016). Bu doğrultuda yazarlar lisans düzeyindeki hemşirelik müfredatında, hizmet içi eğitimlerde işaret dili eğitime yer verilmesinin yararlı olabileceğini düşünmektedir.

Tablo 2. Hemşirelerin Engelli Bireyle Karşılaşma Durumlarına Göre Dağılımı (N=106)

Hemşirelerin Engelli Bireyle Karşılaşma Durumları	N	(%)	
Ailesinde engelli bir birey olma durumu	Evet	13	12.3
	Hayır	93	87.7
*Engelli bireyin engeli	Bedensel engelli	7	53.8
	Zihinsel engelli	3	23.1
	İşitme engelli	2	15.4
	Görme engelli	1	7.7
Engelli bir bireyle aynı evi paylaşma durumu	Evet	12	11.3
	Hayır	94	88.7
*Aynı evi paylaştığınız bireyin engeli	Bedensel engelli	9	83.3
	Zihinsel engelli	2	16.7
Engelli bir arkadaşının olma durumu	Evet	35	33.0
	Hayır	71	67.0
*Arkadaşının engeli	Bedensel engelli	24	68.6
	Zihinsel engelli	8	22.9
	İşitme engelli	1	2.9
	Görme engelli	2	5.7
Mesleği süresince işitme engelli bir bireyle karşılaşma durumu	Hiç karşılaşmadım	26	24.5
	En az bir kez karşılaştım	80	75.5
*İşitme engelli bireyle karşılaştığında nasıl davrandığı	İstem edilen tedaviyi uyguladım	52	53.1
	İletişim kurmadığım için üzuldüm	46	47.4
	Göz göze iletişim kurdum	65	67
	Engelli bireye bakım vermek istemedim	1	1
İşaret dili bilme durumu	Hayır	106	100

* Birden fazla seçenek işaretlendiği için satır yüzdeleri hesaplanmıştır.

Araştırmamızda YEKYTÖ'nün Cronbach alfa güvenilirlik katsayı değeri 0.64 bulunmuştur. Çalışma sonucumuza benzer şekilde Özyürek (2006)'in yaptığı çalışmada da ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .67-.83 bulunmuştur. Çalışmamızda araştırmaya katılan bireylerin YEKYTÖ'den aldıkları puanların ortalaması 67.46±10.15 (min:38, max:94) olarak bulunmuştur. Bu puan hemşirelerin yetersizlikten etkilenmiş bireylere yönelik tutumlarının orta derecede olumlu olduğunu göstermektedir. Sarı, Bektaş ve Altıparmak (2010)'ın yaptıkları araştırmada hemşirelik öğrencilerinin YEKYTÖ'den aldıkları

puanların ortalamasının 72,69 olduğu ve hemşirelik öğrencilerinin engelli bireylere

yönelik olumlu tutuma sahip olduğu belirtilmiştir.

Araştırmamızda cinsiyet, yaş ve medeni duruma göre hemşirelerin işitme engelli bireylere yönelik tutumlarında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur (Tablo 3). Literatür incelendiğinde engelli bireylere yönelik tutumların incelendiği farklı meslek gruplarıyla yapılan çalışmalarda bizim çalışma sonuçlarımıza benzer şekilde, cinsiyetin engelli bireylere yönelik tutumu etkilemediği belirtilmektedir (Altıparmak ve Sarı

2012; Daşbaşı, Kesen ve Eryılmaz 2013; Çolak ve Çetin, 2014). Bu sonuçların aksine literatürde cinsiyet ve engelli bireylere yönelik tutum arasında anlamlı farklılıklar olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Sarı, Bektaş ve Altıparmak 2010; Cavusoglu, Unver, Islamoglu ve Makaracı 2014). Hemşirelik öğrencileriyle yapılan başka çalışmada cinsiyet ve işitme engelli bireylerle iletişim kurmadaki bilgi seviyesinde anlamlı farklılıkların olduğu, erkeklerin bilgi seviyesinin kadınlarınkinden daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Adib- Hajbagherya and Rezaei- Shamsavarloo, 2015). Birbiriyle zıt yönde araştırma sonuçlarının olması çalışmaya katılan bireylerin aile yapısı, sosyal yaşamı, kişisel özelliklerinin farklı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Ülkemizde kadının geleneksel rolü ve bakım verme gücünün örtüşmesinden dolayı hemşirelik mesleği kadın mesleği olarak algılanmaktadır. Erkeklerin hemşirelik eğitimine alınması hemşirelik kanununda değişiklik yapılmasına dair kanunun (2007) resmi gazetede yayımlanmasıyla başlamıştır (Sağlık Bakanlığı, 2007). Erkeklerin hemşirelik eğitimine kronolojik olarak kadınlara göre daha geç başlamış olmalarından dolayı günümüzde hemşirelik mesleğinde çalışan erkeklerin sayısı kadınlara göre daha azdır (Sağlık Bakanlığı, 2007). Bizim çalışmamızın örneklemini 98 kadın, 8 erkek hemşire oluşturmaktadır. Örneklemdaki kadın erkek sayısının birbirine yakın veya eşit olmaması işitme engelli bireylere yönelik tutumun cinsiyete göre değerlendirmesinde anlamlı sonuçlar çıkmamasına neden olduğu düşünülmektedir.

Çalışmamızda yaş ve işitme engelli bireylere yönelik tutum arasında anlamlı farklılık olmadığı bulunmuştur (Tablo 3). Benzer şekilde Cavusoglu, Unver, Islamoglu ve Makaracı (2014)'nın yaptıkları çalışmada da yaş ve işitme engelli bireylere yönelik tutum arasında anlamlı bir fark olmadığı belirtilmektedir. Bu sonuçların aksine Altıparmak ve Sarı (2012)'nin çalışmasında 45 yaş ve üzerindeki bireylerin engellilere yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu belirtilmiştir. Çalışmamızda medeni durum ve işitme engelli bireylere yönelik tutum arasında anlamlı farklılık olmadığı bulunmuştur (Tablo 3) Çalışma sonucumuza benzer şekilde Altıparmak ve Sarı (2012) medeni durum ve engelli bireylere yönelik tutum arasında anlamlı bir fark olmadığını belirtmişlerdir.

Araştırmamızda hemşirelerin eğitim durumu ve engelli bireylere yönelik tutumları

arasında anlamlı farklılık olmadığı ancak, üniversite mezunlarının sağlık meslek lisesi mezunu hemşirelere ve lisansüstü eğitim almış hemşirelere göre YEKYTÖ'den aldıkları puanın daha fazla olduğu bulunmuştur (Tablo 3). Sarı, Bektaş ve Altıparmak (2010)'ın çalışmasında hemşirelik öğrencilerinin eğitim gördükleri sınıfa göre engelli bireylere yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark olmamasına rağmen, eğitim görülen sınıf düzeyi arttıkça öğrencilerin YEKYTÖ'den aldıkları puanın arttığı belirtilmiştir. Eğitim seviyesi arttıkça hemşirelerin engelli bireylere yönelik bilinç ve duyarlılıkların artacağı, engelli bireylerin hakları hakkında farkındalıkların oluşabileceği düşünülmektedir. Engelli bireylere yönelik empati becerileri eğitimi alan hemşirelik öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumlarının olumlu yönde değiştiği literatürde belirtilmektedir (Geçkil, Kaleci, Cingil, Hisar 2017) Bu doğrultuda YEKTYÖ'den alınan puanın eğitim seviyesi arttıkça artmış olabileceği düşünülmektedir. Altıparmak ve Sarı (2012)'nin çalışmalarında eğitim seviyesi yükseldikçe engelli bireylere yönelik tutumun daha olumsuz olduğu belirtilmiştir. Birbiriyle zıt yönde araştırma sonuçlarının olması çalışmaya katılan bireylerin aile yapısı, sosyal yaşamı, kişisel özelliklerinin farklı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmamızda hemşirelerin meslek hayatı boyunca işitme engelli bireyle karşılaşma durumu ve işitme engelli bireylere yönelik tutum arasında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur (Tablo 3). Sarı, Bektaş ve Altıparmak (2010)'ın yaptıkları çalışmada hemşirelik öğrencilerinin klinikte engelli bir bireye bakım verme durumu ve engellilere yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark olmadığı ancak, klinikte engelli bireye bakım verenlerin YEKYTÖ'den aldıkları puan ortalamasının bakım vermeyenlerin puan ortalamasına göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Hemşirelerin işitme engelli bireylere yönelik tutumlarını belirlemek için yapılan bir çalışmada işitme engelli bireylerin bakım vermektan kaçınan bireylerin işitme engellilerin bakımına yönelik öz yeterliliklerinin, işitme engellilere bakım vermektan kaçınmayan bireylere göre anlamlı olarak düşük olduğu belirtilmiştir (Velonaki, Kampouroglou, Velonaki, Dimakopoulou, Sourtzi, and Kalokerinou 2015). Çalışmamızda ailesinde işitme engelli birey bulunma durumu ve işitme engelli bireylere yönelik tutum arasında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur. Çalışma

sonuçlarımıza benzer Şekilde Sarı, Bektaş ve Altıparmak (2010) yakınları arasında engelli birey bulunan öğrencilerle bulunmayan öğrenciler arasında engellilere yönelik tutumlar arasında anlamlı bir fark olmadığını, Cavusoglu, Unver, Islamoglu ve Makaracı (2014) ailesinde engelli bir birey bulunan kişilerle bulunmayan kişiler arasında engelli bireylere yönelik tutumlar

arasında anlamlı fark olmadığını belirtmiştir. Bu sonuçların aksine Uysal ve arkadaşları ailesinde ve sosyal çevresinde engelli bir bireye bakım veren hemşirelik ğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumlarının daha olumlu olduğunu belirtmiştir (Uysal, Albayrak, Koulu, Kan, Aydın 2014).

Tablo 3. Hemşirelerin Tanıtıcı zelliklerine Göre Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum leği'nden Aldıkları Puan Ortalamaları (n=106)

Tanıtıcı zellikler		Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum leği
Cinsiyet	Kadın	67.45±1.03
	Erkek	67.63±3.64
	t	-0.047
	p	0.963
Yaş	21-30	66.31±1.46
	31-40	69.05±1.43
	41-52	66.50±3.44
	KW	2.876
	p	0.237
Medeni durum	Evli	67.23±1.30
	Bekar	67.78±1.52
	Z	-0.405
	p	0.607
Eğitim durumu	Sağlık meslek lisesi	66±3.06
	niversite	68.23±1.10
	Lisansüstü	64.24±2.71
	F	1.161
	p	0.317
Mesleği süresince işitme engelli bir bireyle karşılaşma durumu	Hiç karşılaşmadım	67.73±1.63
	En az bir kez karşılaştım	67.38±1.20
	F	0.161
	p	0.851
Ailesinde engelli bir birey olma durumu	Evet	66.69±3.13
	Hayır	67.57±1.04
	t	-0.291
	p	0.772
Engelli bir arkadaşının olma durumu	Evet	64.43±1.90
	Hayır	68.96±1.10
	t	-2.199
	p	0.030
Şuan çalıştığı birim	Göğü Hastalıkları	
	Evet	58.00±4.02
	Hayır	68.13±1.00
	t	-2.622
	p	0.010
	Kardiyolojide alıŐma	
	Evet	72.00±2.00
	Hayır	66.34±1.10
	t	2.336
	p	0.021

Araştırmamızda engelli bir arkadaşı olmayan hemşirelerin işitme engelli bireylere yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu bulunmuştur (Tablo 3). Engelli bir arkadaşı olan hemşireler engeli olan arkadaşlarının deneyimledikleri güçlüklerin farkında oldukları için engelli bireylere yönelik algılarının olumsuz yönde etkilenmiş olabileceği düşünülmektedir. Literatürde çalışma sonuçlarımızın aksine arkadaşları arasında engelli birey bulunan kişiler ve bulunmayan kişiler arasında engelli bireylere yönelik tutumlar arasında anlamlı bir fark olmadığını gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Sarı, Bektaş ve Altıparmak 2010; Cavusoglu, Unver, Islamoglu ve Makaracı 2014).

Araştırmamızda hemşirelerin çalıştıkları kliniklere göre işitme engelli bireylere yönelik tutumları incelendiğinde klinikler arasında anlamlı farklılıklar olduğu bulunmuştur (Tablo 3). Kardiyoloji kliniğinde çalışan hemşirelerin işitme engelli bireylere yönelik tutumları olumlu iken göğüs hastalıkları kliniğinde çalışan hemşirelerin tutumlarının olumsuz olduğu bulunmuştur. Farklı birimlerde çalışan

hemşirelerin tutumlarının zıt yönde olması, hemşirelerin kişisel özellikleri, deneyimleri, çalışma süresi, klinik içinde engelli bireylere yönelik eğitim alma durumu gibi faktörlerden kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonucuna göre hemşirelerin işitme engelli bireylere yönelik olumlu tutumlarının olduğu bulunmuştur. Ancak araştırmaya katılan hemşirelerin tamamının işaret dili bilmediği görülmektedir. İşitme engelli bireyle iletişim kuramayan hemşirelerin bakım verme süreci çoğunlukla istem edilen ilacı uygulama boyutunda kalmaktadır. Bu doğrultuda lisans eğitimi süresince hemşirelik öğrencilerine işaret dili eğitiminin verilmesi, kliniklerde çalışan hemşireler için hizmet içi eğitim programları kapsamında işaret dili kurs programlarının yaygınlaştırılması önerilmektedir. Hemşirelerin işitme engelli bireylerle karşılaşma durumları, işitme engelli bireylere yönelik tutumlarını inceleyen çalışmaların yapılması araştırmacılara önerilmektedir.

KAYNAKLAR

Adib- Hajbaghery M, Rezaei- Shamsavarloo Z. Assessing the Nursing and Midwifery Students Competencies in Communication with Patients with Severe Communication Problems. *Nursing and Midwifery Studies* 2014; 3(2): 1-7.

Adib- Hajbaghery M, Rezaei- Shamsavarloo Z. Nursing Students' Knowledge of and Performance in Communicating with Patients with Hearing Impairment. *Japan Journal of Nursing Science* 2015; 12 (2): 135-44.

Akbuğa B, Gürsel F. Bilgilendirme Yoluyla Beden Eğitimi Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Engelli Bireye Yönelik Değişen Tutumları. *Sporometre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* 2007; V (1): 5-8.

Alves Machado WC, Aragão Machado D, Almeida de Figueiredo NM, Tonini T, Sousa de Miranda R, Moraes Bueno de Oliveira G. Sign Language: How the Nursing Staff Interacts to Take Care of Deaf Patients? *Revista de Pesquisa Cuidado é Fundamental Online* 2013; 5(3): 283-92.

Altıparmak S, Sarı HY. Manisa İlinde Engelli Bireylere Karşı Toplumsal Tutum. *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi* 2012; 13 (2): 110-6.

Chaveiro N, Porto CC, Barbosa M A. The Relation Between Deaf Patients and the Doctor. *Brazilian Journal of Otorhinolaryngology* 2009; 75: 147-50.

Çavusoglu G, Unver S, Islamoglu I, Makaracı Y. A Research of the Attitudes of Sports Sciences Students Towards Disabled People. *Turkish Journal of Sport and Exercise* 2014; 16 (3): 26-30.

Çolak M, Çetin C. Öğretmenlerin Engelliliğe Yönelik Tutumları Üzerine Bir Araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 2014; 29 (1): 191-211.

Daruwalla P, Darcy S. Personal and Societal Attitudes to Disability. *Annals of Tourism Research* 2005; 32 (3): 549-70.

Daşbaş S, Kesen NF, Eryılmaz C. Eğitim Kurumlarında Görev Yapan Öğretmenlerin Engellilere Yönelik Tutumları. *Sağlık ve Toplum* 2013; 23 (1): 39-45.

Geçkil E, Kaleci E, Cingil D, Hisar F. The Effect of Disability Empathy Activity on the Attitude of Nursing Students Towards Disabled People: A Pilot Study. *Contemporary Nurse* 2017; 53(1): 82-93.

Gönenler DH. Zihinsel Engelli Çocuklarda İhmal-İstismar ve Hemşirelik Yaklaşımı. *Deneyisel ve Klinik Tıp Dergisi* 2010; 27: 137-43.

Hemsley B, Balandin S, Worrall L. Nursing the Patient with Complex Communication Needs: Time as a Barrier and a Facilitator to Successful Communication in Hospital. *Journal of Advanced Nursing* 2012; 68(1): 116-126.

Hemsley B, Sigafos J, Balandin S, Forbes R, Taylor C, Green V. Nursing the Patient with Severe Communication Impairment. *Journal of Advanced Nursing* 2001; 35: 827-35.

Kuenburg A, Fellingner P, Fellingner J. Health Care Access among Deaf People. *The Journal of Deaf Studies and Deaf Education* 2016; 21(1): 1-10.

Levine J. Primary Care for Deaf People With Mental Health Problems. *British Journal of Nursing* 2014; 23(9): 459-63.

- Margellos-Anast H, Estarziau M, Kaufman G.** Cardiovascular Disease Knowledge Among Culturally Deaf Patients in Chicago. *Preventive Medicine* 2006; 42(3): 235-9.
- Özyürek M.** Engellilere Yönelik Tutumların Değiştirilmesi. Ankara: Kök Yayıncılık; 2006. p.11-23.
- Pendergrass KM, Nemeth L, Newman SD, Jenkins CM, Jones EG.** Nurse Practitioner Perceptions of Barriers and Facilitators in Providing Health Care For Deaf American Sign Language Users: A Qualitative Socio- Ecological Approach. *Journal of the American Association of Nurse Practitioners* 2017; 29(6): 316-23.
- Sağlık Bakanlığı.** Hemşirelik Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. Sayı: 26510; 2007. p. 1.
- Sarı HY, Bektaş M, Altıparmak S.** Hemşirelik Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi. *Yeni Tıp Dergisi* 2010; 27: 80-3.
- Shuler GK, Mistler LA, Torrey K, Depukat R.** Bridging Communication Gaps with the Ddeaf. *Nursing* 2017 2013; 43(11): 24-30.
- Stevens G, Flaxman S, Brunskill E, Mascarenhas M, Mathers CD, Finucane M.** Global and Regional Hearing Impairment Prevalence. *European Journal of Horticultural Science* 2011; 4: 1-7.
- Uysal A, Albayrak B, Koçulu B, Kan F, Aydın T.** Attitudes of Nursing Students Toward People with Disabilities. *Nurse Education Today* 2014; 34(5): 878-84.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK).** Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması 2010, Yayın No: 3636, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara: 2010. p. 2-17.
- Velonaki VS, Kampouroglou G, Velonaki M, Dimakopoulou K, Sourtzi P, Kalokerinou A.** Nurses' Knowledge, Attitudes and Behavior Toward Deaf Patients. *Disability and Health Journal* 2015; 8 (1): 109-17.
- Yağcı N, Cavlak U, Şahin G.** İşitme Engellilerde Denge Yeteneğinin İncelenmesi Üzerine Bir Çalışma, *KBB Forum* 2004; 3: 45-50.
- Yuker, HE, Block, JR, Youinng, JH.** The Measurement of Attitudes toward Disabled Persons. Albertson, New York, 11507, 1970. p. 71-81.
- Yuksel C, Unver V.** Use of Simulated Patient Method to Teach Communication with Deaf Patients in The Emergency Department. *Clinical Simulation in Nursing* 2016; 12(7): 281-289.